

LEGEA 263/2010 PRIVIND SISTEMUL DE PENSII PUBLICE

IOAN MĂRGINEAN

De la bun început susțin, așa cum am procedat și înainte¹, necesitatea unei legi unice a asigurărilor sociale de pensii în România, pentru că este vorba de aplicarea integrală a principiului solidarității intergeneraționale; generația aflată în activitate susține, prin contribuțiile de asigurare, plata pensiilor pentru cei care s-au retras din activitate, dar au contribuit, la rândul lor, pe parcursul vieții active, la sistemul de pensii (așa-numitul sistem în flux, spre deosebire de asigurările private, unde plata pensiei se face din fondul individual acumulat pe parcursul perioadei de contribuție).

Prin Legea 263/2010, sunt aduși în sistemul public de pensii și asigurații din sistemele speciale (pensiile de serviciu), care erau organizate separat. Desigur, ar fi fost mult mai bine dacă, pe de o parte, nu s-ar fi întârziat 10 ani cu adoptarea unei noi legii a pensiilor de asigurări sociale de stat (Legea 19/2000 intrată în vigoare la 1.04.2001) și, pe de altă parte, s-ar fi realizat, chiar de atunci, sistemul unitar de pensii publice, concomitent cu introducerea pensiei ocupaționale, practică în multe țări dezvoltate, ca un motivator puternic pentru salariații din sistemul bugetar, de la apărare la administrația publică și serviciile de sănătate și învățământ. Amânarea respectivă a dus la acumularea de probleme privind recalcularea pensiei, în noile condiții, pentru cei proveniți din serviciile de forță, pentru că sisteme noncontributive, respectiv parțial contributive sunt tratate acum ca și cum ar fi fost total contributive pentru reșezarea pensiilor în plată. Situație în care unele persoane se văd acum cu pensiile diminuate, ceea ce creează nemulțumire. În acest context, se cuvine să aducem în atenție și un aspect controversat, reprezentat de recâștigarea individuală în instanță a pensiei anterioare. Or, ca și în cazul salariaților care își recâștigă drepturile în instanță, ar trebui ca, automat, o decizie judecătorească prin care se infirmă reducerea pensiei prin recalcularea impusă de lege, chiar și într-un singur caz, să se aplice la toți cei afectați de legea respectivă, dovedită neîntemeiată. În situația actuală se încarcă și programul judecătorilor cu cereri de restabilire a drepturilor salariaților și pensionarilor.

Adresa de contact a autorului: Ioan Mărginean, Institutul de Cercetare a Calității Vieții al Academiei Române, Calea 13 Septembrie, nr. 13, sector 5, 050711, București, România, e-mail: imargin@iccv.ro.

¹ Vezi între altele: Mărginean, I., *Politici de reformă în domeniul pensiilor*, „Revista Calitatea vieții”, nr. 3–4, 2007.

Cât privește starea din momentul de față al sistemului de pensii publice românesc, el se află în dificultate în ceea ce privește asigurarea resurselor necesare pentru plata pensiilor.

Este cunoscut faptul că asigurările sociale funcționează relativ bine, atât timp cât raportul contributori/pensionari este mult supraunitar. Pe măsură ce sistemul se maturizează și mai multe persoane ajung la vârsta de pensionare are loc o reducere a valorii raportului respectiv. În cazul României, această valoare a scăzut până în apropierea raportului de 1 la 1. Mai mulți factori au contribuit la această situație. Mai întâi, prin politicile adoptate în ultimii 20 de ani, s-a utilizat trecerea în pensie ca o cale de substituit al șomajului, ceea ce, evident, a crescut numărul de pensionari din rândul persoanelor încă de vârstă activă.

Totuși, ar trebui să reținem și faptul că prin sistemul asigurărilor în flux, plata pensiei se face pe timpul vieții titularului, respectiv a urmașilor lui.

Rezultă de aici o anumită economie față de cheltuielile potențiale, deoarece, pe de o parte, unele persoane nu ajung să contribuie numărul minim de ani pentru a fi îndreptățiți la pensie (10 ani în prezent, 15 ani mai târziu), pe de altă parte, alte persoane doar contribuie, fără să mai ajungă să primească pensie, eventual nu au nici urmași îndreptățiți la pensie.

În al doilea rând, a crescut și presiunea unor persoane de a se pensiona înainte de împlinirea vârstei standard de pensionare, fie anticipat, fie pe caz de boală (mai mult sau mai puțin întemeiat).

Pe de altă parte, prin imigrarea la muncă în străinătate, a scăzut numărul potențialilor plătitori de asigurări de pensii. Mai mult, o parte a celor care lucrează în țară nu sunt cuprinși în sistemul de asigurări sociale, pentru alții se plătesc contribuții pe salariile înregistrate, adesea mai mici decât cele efective (companii private), sau angajatorii au restante la plata contribuțiilor lor, uneori obțin amânarea acestora (companii de stat).

Ridicarea vârstei de pensionare la 63 de ani pentru femei și 65 pentru bărbați (față de 60 și respectiv 62) s-a realizat și ea cu întârziere și ar urma să se atingă vârstele standard în anul 2015, pentru bărbați și 2030 pentru femei, cu stadii de cotizare de 35 de ani în ambele cazuri. Egalizarea anilor de cotizare între femei și bărbați este îndreptățită, chiar dacă femeile vor avea un avantaj de doi ani ca vârstă. Astfel (potrivit Legii 19/2000), la contribuții egale, cu ieșirea mai repede la pensie, cuantumul pensiei femeilor este mai mare decât al bărbaților.

Alte aspecte la care doresc să mă refer privesc contribuțiile și nivelul pensiilor.

În România, contribuțiile la sistemul de pensii publice sunt relativ mari. În funcție de condițiile de muncă, acestea au valorile: 31,3%; 36,3% și 41,3% din salariu (venituri de natură profesională). Angajații plătesc din salarii 10,5% iar diferența este plătită de angajatori. Deși sistemul de pensii publice are dificultăți financiare, totuși, prin această reglementare s-a revenit la plafonarea contribuției individuale la cinci salarii medii pe economie (plafonarea introdusă prin Legea 19/2000 a fost abandonată în anul 2008). Pentru persoanele cu salarii (venit) mare,

plafonarea respectivă este binevenită pe moment, dar cuantumul pensiei lor va fi afectat. Alternativa reducerii nivelului contribuției ar fi fost mai benefică pentru cei cu veniturile mici.

Resursele la plata pensiilor publice sunt diminuate și ca urmare a îndreptării a unei părți din contribuția individuală spre pensiile universale administrate privat (în prezent, trei puncte procentuale, ulterior se poate ajunge la șase puncte procentuale, deci mai mult de jumătate din contribuția individuală).

O altă sursă prin care se creează presiune asupra cheltuielilor cu plata pensiilor este prevederea pensionării obligatorii la împlinirea vârstei individuale de pensionare (în prezent de 59 ani pentru femei și 64 ani pentru bărbați), deci înainte să împlinească vârsta standard. Or, ar fi de așteptat ca cei care doresc să își continue activitatea să poată face acest lucru, chiar și după împlinirea vârstei standard. Dincolo de orice argument, fie el și de natură financiară, în legislație nu ar trebui să-și facă loc, mai mult sau mai puțin mascat, elemente de natura conflictului intergenerațional, prezent, fără îndoială, și în societatea românească, prin expresii de tipul „tinerii să mai aștepte”, „bătrânii să plece”. În UE se discută posibilitatea de a crește vârsta standard de pensionare la 67 de ani, avându-se în vedere creșterea speranței de viață și, implicit, a perioadei pentru care se plătesc pensiile. Amânarea momentului pensionării este cu atât mai mult de susținut cu cât asiguratul continuă să-și plătească contribuțiile, eventual se evită cumulul salariului cu pensia, pentru a-și continua activitatea și în sectorul bugetar. Prin reglementările actuale se cere, mai întâi, ieșirea la pensie pentru ca, ulterior, să fie nevoit să renunțe la ea, în condițiile în care nivelul acesteia depășește valoarea salariului mediu brut pe economie.

Cât privește cuantumul pensiei din sistemul public, prin legea actuală se renunță la determinarea valorii punctului de pensie ca proporție din salariul mediu, și se adoptă varianta indexării cu rata anuală a inflației și jumătate din creșterea salariului mediu. Se scontează, astfel, pe o temperare a creșterii în viitor a cuantumului pensiei, dar se și elimină disputele asupra valorii punctului de pensie, a proporției din salariul mediu.

Prin introducerea punctului de pensie în Legea 19/2000 și calculul sau luarea în considerație a întregii perioade de contribuție, eventual și perioadele echivalente, s-a mai introdus, de fapt, o primă temperare a creșterii pensiilor (înainte de anul 2001, pensia se calcula pe baza veniturilor din cinci ani consecutivi din ultimii 10 ani lucrați).

Se poate spune că modelul punctului de pensie este echitabil din perspectiva intergenerațională (beneficiei proporțional cu contribuția de-a lungul vieții active), dar este mai dificil pentru asigurat să proiecteze valoarea pensiei sale, comparativ cu situația anterioară. Totodată, și controlul asupra corectitudinii calculului pensiei devine mai greu de exercitat, atât de către asigurat cât și de către cei cu responsabilități în sistem. Schimbările actuale în determinarea punctului de pensie face și mai puțin predictibilă estimarea cuantumului pensiei viitoare. Pe de altă

parte, se pornește de la valoarea punctului de pensie pentru anul 2011, de 732 lei (același din luna octombrie 2009), care reprezintă acum 37% din salariul mediu brut, față de 40% în urmă cu doi ani. Chiar dacă în intervalul 2007–2008 valoarea punctului de pensie a crescut cu 127%, nivelul acesteia este încă mic. Un calcul simplu ne arată că ar fi de așteptat ca punctul de pensie să se situeze la cel puțin 50% din salariu, astfel încât ieșirea la pensie să nu reprezinte o dramă financiară. Acest nivel este cu atât mai mult îndreptățit acum, când nu se beneficiază încă de pensiile administrate privat. Evident că, pentru a asigura un astfel de nivel al pensiei, sunt necesare încasarea în totalitate a obligațiilor de plată pentru asigurările de pensii publice, dar și o contribuție din partea bugetului de stat. Pe de altă parte, semnalez o măsură binevenită de ridicare a nivelului pensiei minime la 350 de lei, evident ulterior impunându-se o creștere și mai însemnată a nivelului pensiei minime. De asemenea, rămâne de văzut dacă pe viitor se va adopta și în România sistemul suplimentar al pensiilor ocupaționale (cum se prevede, de altfel, în legea ce face obiectul acestui comentariu) plătite de către angajator, adevăratele pensii de serviciu.

Primit: 14.02.2011
Redactor: Iuliana Precupețu

Acceptat: 23.03. 2011